

Zeeuwse ambitie voor agrarisch natuurbeheer

Zeeuwse ambitie Agrarisch natuurbeheer

Vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 24 juni 2025

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Opgave voor Zeeland	4
2. Proces en Aanpak.....	5
3. Beleidskaders en uitgangspunten	5
3.1 Natuurbeheerplan Zeeland	5
4. Actuele instrumentarium en organisatie	8
4.1 Instrumentarium	8
4.2 Werkwijze.....	9
4.3 Organisatie	9
5. Doelen en ambities voor de komende jaren.....	10
5.1 Ambities korte termijn (2026 – 2028).....	10
5.2 Ambities middellange termijn (2029 - 2035).....	11
5.3 Perspectief: Zeeland 2050	12
5.4 Randvoorwaarden	12
6. Strategische agenda.....	12
Colofon	15

Samenvatting

De Provincie Zeeland stelt met dit ambitiedocument haar koers vast voor de uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer (ANB) tot 2050. Het document is opgesteld naar aanleiding van de voorgenomen structurele investeringen in het ANB vanuit het Rijk (€500 miljoen per jaar), speelt in op de verwachte aanpassingen aan het beleidskader en is gericht op de specifieke ecologische en agrarische context van Zeeland.

Hoewel er binnen Zeeland vanuit de Rijksoverheid gezien slechts beperkt landbouw-aandachtsgebieden aanwezig zijn waar genoemde investeringen moeten gaan landen, is de provinciale behoefte aan uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer groot. Agrarisch natuurbeheer kan namelijk bijdragen aan belangrijke Zeeuwse opgaven zoals natuurherstel, stikstofreductie, verbeteren van waterkwaliteit en zoetwaterbeschikbaarheid en klimaatadaptatie. Daarnaast kan agrarisch natuurbeheer een belangrijke rol spelen bij het toekomstbestendig maken van de landbouw, zoals het inzetten voor functionele agrobiodiversiteit.

Op het gebied van biodiversiteit en natuur zijn voor Zeeland de belangrijkste doelen:

- herstel van akkervogelpopulaties
- bescherming van kustvogels
- bevorderen van (ecologisch beheer van) groenblauwe dooradering, zoals (binnen)dijken en kreken, en
- versterken van natuurgebieden.

Het ambitiedocument beschrijft een gefaseerde aanpak:

1. Korte termijn (2026-2028): Uitbreiding van agrarisch natuurbeheer in kansrijke gebieden, langs waterlopen en kwetsbare N2000-gebieden, versterking van de groenblauwe dooradering en versterkte monitoring.
2. Middellange termijn (2029-2035): Schaalvergroting van ANB-maatregelen, stimuleren van natuurinclusieve landbouw, innovatieve beheerpraktijken en versterking van ecologische netwerken.
3. Lange termijn (2050): Integratie van natuurbeheer in de reguliere bedrijfsvoering van boeren, herstel van natuurwaarden en een breed gedragen maatschappelijke rol voor agrarisch natuurbeheer.

De uitvoering van de ambitie rust op een goede samenwerking tussen de Provincie Zeeland, het agrarische collectief, het waterschap en natuurbeheerders. Instrumenten zoals het landelijke ANLb-stelsel en de GLB-eco-regeling, de provinciale NoL-regeling en investeringsregelingen worden hiervoor ingezet. Het ambitiedocument onderstreept verder het belang van de condities van vrijwillige deelname, passende vergoedingen en een stabiel beleidskader.

Voor de lange termijn sluit de ambitie voor het agrarisch natuurbeheer aan bij het toekomstperspectief Zeeland 2050, waarin voedselproductie en ecologie integraal zijn verweven in het landschap en het boerenbedrijf.

De doelen, ambities en condities zijn overzichtelijk samengevat in een infographic.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Rijk wil de uitbreiding van agrarisch natuurbeheer in Nederland stimuleren en het kabinet heeft hiervoor in het Hoofdlijnenakkoord (2024) een jaarlijkse investering van €500 miljoen voorzien.

In het algemeen is binnen de landbouw een toenemende interesse in agrarisch natuurbeheer merkbaar. Een goede samenwerking tussen natuur en landbouw wordt gezien als een cruciale voorwaarde om te komen tot een duurzame en toekomstbestendige landbouw. Ook bestuurlijk wordt agrarisch natuurbeheer erkend als belangrijk onderdeel van een integrale oplossing voor meerdere beleidsopgaven, waaronder:

- herstel van biodiversiteit (Vogel- en Habitatrichtlijn - VHR, Natuurherstelverordening);
- verbetering van de waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water - KRW);
- klimaatadaptatie en duurzaam waterbeheer;
- aanpak van de stikstofproblematiek;
- versterking van de groenblauwe dooradering (GBDA);
- behoud en verbetering van de leefbaarheid in het landelijk gebied.

1.2 Opgave voor Zeeland

In de uitwerking van het beleid voor de invulling van deze uitbreiding door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) wordt sterk de nadruk gelegd op zogenaamde 'landbouwaandachtsgebieden'. Onder deze gebieden worden vooral regio's begrepen met actuele problemen, zoals veenweiden, beekdalen en stikstofgevoelige natuurgebieden. Hoewel Zeeland relatief weinig areaal heeft dat onder de noemer landbouwaandachtsgebied valt, is er wel degelijk een grote behoefte aan uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer. Als provincie met veel akkerbouw en weinig weidevogelgebieden, is het beschikbare budget voor Zeeland tot op heden beperkt gebleven, doordat Nederland vanuit de VHR-doelen met name een opgave kent voor weidevogels. Uit ecologische evaluaties van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb, provinciaal en landelijk) is gebleken dat meer inzet nodig is om ook voor akkervogels in onze provincie een daadwerkelijk herstel te kunnen bereiken.

Wat zijn de typische Zeeuwse opgaven voor het agrarische natuurbeheer?

- herstel van populaties akkervogels;
- ondersteunen van kustvogels;
- beheer van binnendijken en kreken, als onderdeel van groenblauwe dooradering.
- bijdragen aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water.

In deze rapportage is de ambitie verwoord voor de uitbreiding en bredere inzet van het agrarisch natuurbeheer in Zeeland. Daarmee staat de Provincie Zeeland gesteld voor de groei en extra middelen die landelijk beschikbaar komen. En we geven een impuls aan de akkervogels, de kustvogels, de binnendijken, de natuur en ondersteunen we de boeren in Zeeland op weg naar een volhoudbare landbouw in evenwicht met de omgeving.

2. Proces en Aanpak

De ambitie voor het Zeeuwse agrarische natuurbeheer is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het agrarisch collectief Poldernatuur Zeeland. In meerdere bijeenkomsten zijn de wensen en ideeën samen vormgegeven.

De ontwikkeling van het provinciale perspectief *Zeeland 2050* biedt een strategische kans waaraan de Zeeuwse ambitie voor het agrarisch natuurbeheer prima gekoppeld kan worden. Met het toekomstbeeld van Zeeland in 2050 voor ogen, is gekozen voor een stapsgewijze ontwikkeling van de ambities vanaf 2025. In dit document is daarom onderscheid gemaakt in drie fases, waarbij de korte termijn ongeveer overeenkomt met de resterende periode van het stelsel voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (2026 tot en met 2028).

De middellange termijn is voorzien van 2029 tot en met 2035. Dit is naar verwachting de volgende periode voor uitvoering van het ANLb. De lange termijn sluit zoals benoemd aan bij het perspectief *Zeeland 2050*. Vanzelfsprekend zullen kansen worden aangegrepen als die zich voordoen om de benoemde ambities eerder te bereiken dan in deze globale planning.

Tot slot geeft dit ambitiedocument een aantal condities mee die we van belang vinden voor alle fases in de uitvoering van de ambities.

3. Beleidskaders en uitgangspunten

Hieronder zijn op hoofdlijnen de relevante beleidskaders geduid en andere relevante uitgangspunten.

3.1 Natuurbeheerplan Zeeland

Het Natuurbeheerplan is een nadere uitwerking van de Zeeuwse Omgevingsvisie. Met het Natuurbeheerplan Zeeland worden de kaders vastgesteld voor de uitvoering van het natuur- en landschapsbeleid in de provincie Zeeland. Het plan vormt de basis voor de subsidiëring van ontwikkeling, inrichting en beheer van natuurgebieden, agrarisch gebied van ecologische betekenis en voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Het is gebruikelijk om het Natuurbeheerplan jaarlijks te actualiseren, zodat de subsidiëring en bescherming van natuurgebieden (met de Omgevingsverordening) worden aangepast aan de ontwikkelingen.

Het Natuurbeheerplan Zeeland biedt inhoudelijk de volgende relevante beleidskaders:

- Buiten het Natuurnetwerk kan agrarisch natuurbeheer een bijdrage leveren aan de instandhouding van waardevolle (cultuur)landschappen en natuur, met name voor akkervogels, weidevogels, kustvogels, vleermuizen, amfibieën en marterachtigen. Het effect kan vooral groot zijn waar het aansluit op bestaande natuurgebieden. Deze gebieden herbergen bronpopulaties van soorten waarbij het ANB als buffer en extra leefgebied kan dienen. Ook binnendijken kunnen een waardevolle bijdrage leveren aan de biodiversiteit en in ecologische zin profiteren van agrarisch natuurbeheer.
- Door het agrarisch natuurbeheer op kansrijke gebieden te richten, wordt getracht de biodiversiteit in stand te houden en de internationale soorten uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn waarvoor Zeeland belangrijk is te helpen overleven. Het betreft circa 55 diersoorten die zijn gebonden aan akkers, graslanden, droge landschapselementen (m.n. dijken) en natte landschapselementen (m.n. kreken en watergangen).

- Als een natuurdoel door middel van agrarisch natuurbeheer gehaald kan worden, dan heeft dat de voorkeur boven het omvormen van percelen tot natuurgebied. Dus: 'agrarisch beheer waar mogelijk, eindbeheer waar nodig'.
- Bij het begrenzen van agrarische zoekgebieden wordt, naast het voorkomen van (groepen van) soorten, gekeken naar gebieden met gunstige landschappelijke condities (open of juist besloten), locaties die een verbindings- of bufferfunctie voor natuurgebieden vormen en gebieden en maatregelen die bijdragen aan andere opgaven van het landelijk gebied, zoals de waterkwaliteit, recreatie en klimaat.
- Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) ondersteunt de realisatie van de Kaderrichtlijn Water-doelen door het stimuleren van natuurinclusieve beheerpakketten in het agrarisch gebied. Maatregelen zoals bufferstroken, extensief slootbeheer en beperking van nutriëntenemissies dragen bij aan het verbeteren van de waterkwaliteit en het versterken van ecologische functies.
- De categorie Klimaat is gericht op maatregelen die CO₂-vastleggen, broeikasgassen verminderen en water vasthouden en afvoeren. De doelstelling is opgesplitst in klimaatmitigatie en klimaatadaptatie. In Zeeland wordt nog geen gebruik gemaakt van deze categorie bij de uitvoering van het ANLb.

Het Natuurbeheerplan Zeeland definieert de volgende gebieden die kenmerkend zijn voor Zeeland en die relevant zijn voor het Zeeuwse agrarisch natuurbeheer:

- **Agrarisch gebied van ecologische betekenis:** landbouwgronden (meest oude, reliëfrijke graslanden) met bestaande natuurwaarden, zoals kreekgraslanden, weidevogelgraslanden, en oudland-graslanden, waar landbouw kan worden gecombineerd met natuurbeheer. Deze gebieden zijn beschermd in de Omgevingsverordening.
- **Het leefgebied Open akker** is van groot belang voor diverse soorten akkerbroedvogels en wintervogels. Naast een open en meer besloten landschapstype, is de vorm van Open akkergebied nabij deltawater van belang. Dit zijn akkers gelegen in een open landschap direct achter de zeedijk, bij voorkeur langs schorren, slikken en platen. Deze gebieden spelen een belangrijke rol als broedgebied en vluchtplaats voor kustvogels als bontbekplevier, scholekster, kluut en bonte strandloper.
- **Leefgebied Dooradering:** maatregelen zijn gericht op internationale soorten van droge en natte elementen. Bijzonder voor Zeeland is de dooradering met binnendijken. Binnendijken vormen een waardevol leefgebied en verbinding tussen natuurgebieden.

3.2 Landelijk en Europees beleid

Het subsidiëren van agrarisch natuurbeheer in Nederland is zo'n 50 jaar geleden begonnen (rond 1975). Tegenwoordig wordt subsidie verleend met de ANLb-regeling: Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Deze subsidie wordt verleend door de Provincie en maakt deel uit van de Subsidieverordening Natuur- en Landschap (SVNL). ANLb-subsidie kan alleen aangevraagd worden door gecertificeerde agrarische collectieven. In Zeeland is dit Poldernatuur Zeeland.

Het collectief dient een gebiedsaanvraag in om deze subsidie aan te vragen. Een gebiedsaanvraag is een samenhangend, ecologisch effectief en economisch efficiënt plan voor het uitvoeren van agrarisch natuur- en landschapsbeheer in een bepaald gebied dat is afgestemd met gebiedspartners. De gebiedsaanvraag wordt getoetst aan de begrenzing van leefgebieden en categorieën en aan de beheerfuncties die zijn vastgelegd in het Natuurbeheerplan Zeeland.

De middelen voor het ANLb komen voor het grootste deel uit het Nederlandse budget van het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB). Dit is met een provinciale verdeling vastgelegd in het Nationaal Strategisch Programma (GLB-NSP), dat door de Europese Commissie moet worden goedgekeurd. Naast deze Europese middelen is cofinanciering vereist van Provincies, waterschappen en/of het Rijk. Provincies putten daarbij uit het afgesproken budget in het Natuurpact. De Nederlandse invulling van de Europees vereiste agromilieu-maatregelen binnen het GLB is uniek, in de zin dat de uitvoering wordt overgelaten aan collectieven. Daardoor is er geen direct contact tussen overheid en agrariërs. De Nederlandse collectieven zijn in de meeste gevallen coöperatieve verenigingen van boeren.

In 2024 is door de Nederlandse regering besloten om meer nationale middelen in te zetten voor agrarisch natuurbeheer. In het zogenaamde Hoofdlijnenakkoord werd een bedrag van €500 miljoen per jaar voorzien met ingang van 2026. Een deel daarvan zou moeten landen in het ANLb-stelsel. Overige middelen kunnen worden besteed aan andere ecosysteemdiensten via bijvoorbeeld de GLB-ecoregeling of investeringsregelingen voor de aanleg van groenblauwe dooradering. De voorkeur lijkt uit te gaan naar besteding in gebieden waar de grootste opgaven liggen voor natuurherstel, water en klimaat, de zogenaamde landbouwaandachtsgebieden.

Bij het opstellen van deze ambitie was er nog veel onzekerheid over de precieze uitwerking en verdeling van de middelen voor uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer.

3.3 Provinciale programma's

Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030 (UPLG)

Het UPLG is tot stand gekomen met inbreng van alle relevante Zeeuwse organisaties en bevat de planning van acties, maatregelen en voorbeeldprojecten die worden uitgevoerd binnen het bredere provinciale programma 'Balans in het Landelijk Gebied'. Het Uitvoeringsprogramma richt zich op het hele Zeeuwse landelijke gebied, vanaf de bebouwde kom tot en met de binnendijkse randen van de grote wateren. De nadruk ligt op het versterken van de samenhang tussen landbouw, natuur en landschap. Het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030 vormt tevens de basis voor het landbouwbeleid van de Provincie Zeeland. Uitvoering van het agrarisch natuurbeheer is onderdeel van spoor 2 van het UPLG: het bevorderen van de biodiversiteit.

Programma Natuur

Via een Specifieke Uitkering (SPUK) heeft Zeeland middelen aangevraagd en ontvangen om maatregelen te nemen voor natuurherstel met een gunstig effect voor de stikstofopgave. Een van de maatregelen in het Zeeuwse Programma Natuur is het realiseren van extra agrarisch natuurbeheer (57 ha) bij de twee meest kwetsbare N2000-gebieden, namelijk de Manteling van Walcheren en de Kop van Schouwen, beide met stikstofgevoelige duinnatuur. Dit wordt uitgevoerd in de periode 2025 tot en met 2030 via de provinciale regeling Natuurelementen op Landbouwgrond (kortweg NoL, zie toelichting hoofdstuk 4).

Zeeuwse Integrale Gebiedenaanpak (ZIGA)

In vijf gebieden met urgente, complexe opgaven heeft de Provincie het initiatief genomen voor de Zeeuwse Integrale Gebiedenaanpak. Deze vijf regio's zijn: Noordwest Walcheren, Schouwen-west, Veerse Meer, Grenspark Groot-Saeftinghe en North Sea Port District. De essentie van de ZIGA is het duurzaam ontwikkelen en verbeteren van een specifiek gebied, vanuit het perspectief van meervoudige waarde-creatie (voor leefbaarheid, natuur en economie), samenhang tussen diverse

opgaven en de lange termijn. De aanpak is gericht op uitvoering en kent een horizontale benadering die zorgt voor duurzame betrokkenheid van de mensen die er wonen, werken, leven en ondernemen. Agrarisch natuurbeheer is een van de maatregelen die kan worden ingezet binnen de ZIGA.

Zeeuws Gebiedsprogramma

Gestart als invulling van het Nationaal Programma Landelijk Gebied, ontwikkelt Zeeland haar eigen gebiedsprogramma. Het Zeeuwse gebiedsprogramma is een integrale aanpak van de doelen voor natuur, landbouw, stikstof, water, zoetwaterbeschikbaarheid en klimaatadaptatie in het landelijk gebied. In deze aanpak worden de samenhangende opgaven in beeld gebracht en maatregelen opgenomen. Een van de doelen in het gebiedsprogramma is de uitbreiding van het areaal agrarisch natuurbeheer in het landelijk gebied. De doelstellingen en ambities uit dit document worden meegenomen in het Zeeuws gebiedsprogramma.

4. Actuele instrumentarium en organisatie

Achtereenvolgens worden hierna het huidige instrumentarium, de werkwijze en de organisatie van de uitvoering beschreven.

4.1 Instrumentarium

ANLb-stelsel

Sinds 2016 wordt het agrarisch natuurbeheer hoofdzakelijk uitgevoerd via het stelsel Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer/ ANLb. Dit voor Europa unieke stelsel is een maatregel die onderdeel uitmaakt van het GLB-NSP: het Nationaal Strategisch Programma als Nederlandse invulling van het Gemeenschappelijke Landbouw Beleid. De ANLb-middelen uit het GLB worden mede gefinancierd door Provincies (en waterschappen voor de categorie Water). De beleidsdoelstellingen zijn afgeleid van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Sinds 2023 is Klimaat als aanvullend beleidsdoel opgenomen.

NoL-regeling

In 2024 is in Zeeland een provinciale regeling opgesteld om extra agrarisch natuurbeheer te realiseren bij kwetsbare Natura2000-gebieden: Natuurelementen op Landbouwgrond (NoL). Deze regeling is Europees goedgekeurd en maakt onderdeel uit van de Asv – Algemene Subsidieverordening van Provincie Zeeland. De regeling voorziet in een beperkt aantal maatregelen met vergoeding zoals die bekend zijn uit het ANLb. De NoL-subsidie is gebonden aan specifieke doelen en geografische inzet en niet aan het Natuurbeheerplan. Er vindt daarom geen externe controle plaats door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). De middelen voor de NoL-subsidie komen niet uit het GLB-NSP.

Eco-regeling

De zogenaamde eco-regeling is onderdeel van de landelijke inkomenssteun voor de landbouw uit het GLB en valt onder verantwoordelijkheid van de Rijksoverheid. Agrariërs die in aanmerking willen komen voor extra hectaresteen, kunnen daarbij jaarlijks aangeven welke maatregelen zij nemen die ten goede komen aan vijf doelen. Deze doelen zijn verbetering van de bodemkwaliteit, verbetering van de waterkwaliteit, versterking van het landschap, herstel van biodiversiteit en bijdragen aan klimaatadaptatie. Naarmate een boer meer maatregelen neemt, komt zij/ hij in aanmerking voor een hoger hectarebedrag, boven op de basissteun. De ecoregeling kent vergelijkbare activiteiten als het

ANLb-stelsel, maar het gaat daarbij om eenjarige vergroeningsmaatregelen, terwijl het ANLb uitgaat van meerjarige contracten. Voor ANLb-maatregelen ontvangt men in dit systeem wel de punten (voor het bereiken van een hoger uitbetalingsniveau), maar de waarde (vergoeding) wordt uitbetaald via het ANLb.

Investeringsregelingen

Voor het uitbreiden van de groenblauwe dooradering zijn investeringen nodig. Er is anno 2025 geen structureel budget voor de aanleg van houtige of natte landschapselementen. Wel zijn er mogelijkheden om dit te stimuleren vanuit een aantal GLB-regelingen, zoals die voor Niet-productieve investeringen in de landbouw. Aan deze regelingen zijn veel voorwaarden verbonden en ze worden beperkt opengesteld, waardoor er lang niet altijd gebruik van kan worden gemaakt.

Landelijk is er recent beperkt budget beschikbaar gesteld, waarvan ook in Zeeland gebruik is gemaakt. Sommige Provincies hebben eigen regelingen om de aanleg van groenblauwe dooradering te stimuleren. Wanneer het Rijk structureel budget beschikbaar stelt, moet worden bekeken of in Zeeland een dergelijke regeling nodig is om bijvoorbeeld hagen, rijen knotbomen, poelen of natuurvriendelijke oevers op landbouwgrond te realiseren.

Maatregelen voor het stimuleren van natuurinclusieve maatregelen in de landbouw die niet passen binnen een van bovengenoemde regelingen, worden in Zeeland projectgewijs gesteund met incidentele subsidies, zoals verdund inzaaien van graan, toepassen van compost, niet-kerende grondbewerking. Deze projecten zijn veelal gericht op onderzoek en het experimenteren met maatregelen. Er is een toenemende behoefte aan regelingen en budget die natuurinclusieve maatregelen bevorderen.

4.2 Werkwijze

De gebieden waarin ANLb-maatregelen kunnen worden uitgevoerd, zijn vastgelegd in het Natuurbeheerplan Zeeland. In dit plan, dat jaarlijks door Gedeputeerde Staten wordt geactualiseerd, zijn specifieke leefgebieden afgebakend op basis van de aanwezigheid en kansen voor boerenlandvogels (bronpopulaties). Van de drie leefgebieden zijn in Zeeland vooral Open Akker en Dooradering van toepassing. In het leefgebied Open grasland worden relatief weinig maatregelen uitgevoerd.

Een gebiedsaanvraag binnen het ANLb geldt voor een periode van zes jaar, conform de looptijd van het GLB en de daaraan gekoppelde ANLb-periodes. Contracten met agrariërs worden in principe eveneens voor zes jaar afgesloten. In de loop van een ANLb-periode kan de gebiedsaanvraag worden uitgebreid. Deelnemers die later instromen hebben een korter contract.

De vergoedingen die kunnen worden gegeven binnen het ANLb komen tegemoet aan de beheerkosten plus de inkomstenderving als gevolg van genomen maatregelen. Omdat bij agrarisch natuurbeheer op bouwland grond uit productie wordt genomen, zijn maatregelen in een akkerbouwprovincie als Zeeland relatief kostbaar. Met het huidige budget van ca. 4 miljoen euro per jaar beheren Zeeuwse boeren minder dan 1400 ha aan ANLb-percelen.

4.3 Organisatie

De Provincies zijn verantwoordelijk voor de subsidieverstrekking met de Subsidieverordening Natuur- en Landschap/ SVN. In Zeeland voert het agrarisch collectief Poldernatuur Zeeland het ANLb uit. Dit

collectief verzorgt gebiedsaanvragen, sluit contracten af met agrariërs, begeleidt de deelnemers en ziet toe op de naleving van de afspraken. Op lokaal niveau spelen Agrarische Natuurverenigingen (ANV's) een belangrijke rol. Zij zijn het eerste aanspreekpunt voor boeren en vormen met hun gebiedskennis waardevolle partners in de uitvoering regionale projecten.

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) is verantwoordelijk voor de controle op de uitvoering van het ANLb, in samenwerking met de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). RVO verzorgt tevens de financiële afhandeling, waaronder de betalingen aan het collectief en de verantwoording richting de Europese Unie en de Provincie.

Waterschap Scheldestromen heeft een rol in de uitvoering van de categorie Water. Ze levert hiervoor de cofinanciering en bepaalt daarmee hoe en waar het beschikbare budget wordt ingezet. Daarmee wordt een bescheiden, maar groeiend areaal gerealiseerd dat tot nu toe vooral bestaat uit akkerranden langs primaire waterlopen.

5. Doelen en ambities voor de komende jaren

Hiervoor is aangegeven dat de ambities voor het agrarisch natuurbeheer in Zeeland stapsgewijs worden ontwikkeld, met een perspectief op 2050. Onderscheiden worden de ambities voor de korte termijn (2026-2028), de middellange termijn (2029-2035) en de lange termijn (2050).

Voor elk van de drie verschillende fases is een lijst met ambities opgesteld. Om de eerste ambities te kunnen realiseren worden in de loop van 2025 al een aantal acties genomen. Zo is bij de aanpassing van het Natuurbeheerplan voor 2026 een beperkte verruiming van de leefgebieden Open Akker en Dooradering meegenomen. Daarnaast wordt alvast toegewerkt naar de openstelling van een aanzienlijke uitbreiding van het ANLb met ingang van 2026, dat in september 2025 ter besluitvorming aan GS zal worden aangeboden.

Verder is in dit document ruimte gelaten voor mogelijke toekomstige ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op de uitvoering en verdere concretisering van de ambities. Hierbij valt te denken aan de inzet van de ZIGA in nieuwe regio's, planwijzigingen in het Natuurbeheerplan (zoals het toevoegen van agrarische zoekgebied of aanpassingen in beheer- en ambitietypen), wijzigingen die voortkomen uit het actualiseren van het nationale doelenkader voor het ANLb en aanpassing van Europese regelgeving.

5.1. Ambities korte termijn (2026 – 2028)

Doelstelling van Ambitiepakket 1 (2026 – 2028) is om meer resultaat te behalen in ecologisch kansrijke gebieden, met name daar waar de bereidheid onder agrariërs groot is én waar tegelijkertijd een bijdrage wordt geleverd aan de meest urgente provinciale opgaven. De beoogde strategie is om die hieronder beschreven activiteiten uit te voeren binnen de bestaande kaders en afspraken, waarbij wordt voortgebouwd op wat er tot nu toe is gerealiseerd met het agrarisch natuurbeheer in Zeeland.

- ANLb leefgebied Open Akker: vergroten van het areaal en het stimuleren van deelname binnen de kerngebieden (clusters). Daarbij wordt ingezet op het verbreden van het aanbod aan beheerpakketten om beter aan te sluiten bij de ecologische potentie en de praktijk op het boeren erf.

- ANLb leefgebied Dooradering: Zeeland-breed uitbreiden van het areaal en deelname, met beheer van meer (binnen)dijken, botanisch grasland en (nieuw aangelegde) groene plus blauwe landschapselementen.
- ANLb categorie Water: uitbreiding van het areaal en de deelname op provinciale schaal, met nadruk op akkerranden en biodiverse bufferstroken langs (primaire) waterlopen.
- ANLb categorie Klimaat: openstelling van budget voor het realiseren van geschikte klimaatmaatregelen, passend binnen het agrarisch natuurbeheer.
- Aanleg landschapselementen: investeren in de aanleg van landschapselementen, om bij te dragen aan het streven van 10% Groenblauwe Dooradering van het Zeeuwse landelijk gebied.
- Inzet rondom Natura 2000- en (weide)vogelgebieden: meer maatregelen aan de randen van kwetsbare natuurgebieden ten behoeve van stikstofreductie en de versterking van de biodiversiteit.
- Aansluiten bij de Zeeuwse Integrale Gebiedenaanpak: waar mogelijk meer maatregelen in gebieden met een extra uitdaging voor de landbouw, waaronder Schouwen-West, Noordwest Walcheren en Grenspark Groot Saeftinghe.
- Uitbreiding (beleids)monitoring: Versterken van de bestaande monitoring door het uitbreiden van het meetnet, onder meer met waarnemingen van wintervogels, om zo beter inzicht te krijgen in de effectiviteit van het gevoerde beleid.

5.2. Ambities middellange termijn (2029 - 2035)

Voor de middellange termijn is het doel om de ontwikkeling naar een volhoudbare en natuurinclusieve landbouw in Zeeland te stimuleren. Tegelijkertijd moeten de behaalde resultaten die bijdragen aan de bredere provinciale opgaven bestendig worden. Strategie hierbij is om te *behouden* wat goed werkt, bestaande inspanningen te *versterken* en waar nodig en mogelijk de inzet van agrarisch natuurbeheer te *verruimen*.

- ANB-randen rond alle natuurgebieden, ter versterking van de ecologische verbindingen en als zones met toegevoegde waarde voor biodiversiteit.
- Uitbreiding van ANLb-maatregelen binnen de leefgebieden Open Akker, Dooradering en categorie Water, zodat met een groter areaal de ecologische effectiviteit en waterkwaliteit in sloten verbetert.
- Ontwikkelen en aanbieden van natuurinclusieve (teelt)maatregelen die aansluiten bij het Zeeuwse bouwplan, zoals:
 - bodemstimulerende maatregelen;
 - toepassing van groene bemesting;
 - stroken- of mozaïekteelt;
 - aanleg van Functionele Agro Biodiversiteit (FAB)-stroken t.b.v. natuurlijke plaagbestrijding en bestuiving;
 - faunavriendelijk maaibeheer;
 - volveldse braaklegging.
- Agrarisch natuurbeheer op en rond (binnen)dijken, zowel op gepachte grond als in eigendom, om het ecologische netwerk (dooradering) te versterken, evenals de wisselwerking met de landbouw.
- Versterking van de groenblauwe dooradering in elke Zeeuwse polder, inclusief aanleg en beheer van natuurvriendelijke oevers door agrariërs als onderdeel van gebiedsgerichte samenwerking.
- Uitbreiding en verbetering van de monitoring, met onder andere aandacht voor insectenpopulaties en habitatkwaliteit als indicator voor biodiversiteit en effectiviteit van maatregelen.

- Ruimte voor innovatie en kennisontwikkeling door middel van praktijkonderzoek en experimenten met ANB-maatregelen, met nadruk op het leren van ecologische en bedrijfsmatige ervaringen uit de praktijk.

5.3. *Perspectief: Zeeland 2050*

Voor de lange termijn sluit de ambitie voor het agrarisch natuurbeheer aan bij het provinciale toekomstperspectief 'Zeeland 2050'. In de toekomst zijn voedselproductie en ecologie integraal verweven in het landschap en het boerenbedrijf. Met het agrarisch natuurbeheer en in bredere zin natuurinclusieve maatregelen, leveren Zeeuwse boeren een uitgebreid scala aan ecosysteemdiensten op het gebied van landschap, bodem, water, klimaat, natuur, recreatie en landbouw. Met als resultaat:

- Natuurwaarden zijn hersteld en de populaties van Zeeuwse boerenlandvogels laten een structurele toename zien.
- Alle boeren zijn medebeheerder van natuur en landschap.
- Voedselproductie en natuurbeheer zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Agrarisch natuurbeheer is niet langer een afzonderlijke activiteit, maar een vanzelfsprekend onderdeel van de bedrijfsvoering en het bouwplan.
- De verschillende vormen van agrarisch natuurbeheer sluiten aan bij de karakteristieken van het lokale landschap en versterken de identiteit van de Zeeuwse regio's.
- Bovendien is agrarisch natuurbeheer breed maatschappelijk ingebed en wordt het gedragen door zowel de (landbouw)sector als de samenleving.

5.4. *Randvoorwaarden*

Voor een goede uitvoering van het agrarisch natuurbeheer hechten we aan een aantal randvoorwaarden. Zo kan agrarisch natuurbeheer een realistisch toekomstperspectief bieden en wordt de kwaliteit van de maatregelen gewaarborgd.

- Boeren behouden zeggenschap over hun grond, met vrijwillige deelname als uitgangspunt voor het nemen van maatregelen voor agrarisch natuurbeheer.
- Agrarisch natuurbeheer vormt een volwaardig onderdeel van het agrarisch verdienmodel, en draagt bij aan zowel ecologische als economische duurzaamheid van het landbouwbedrijf.
- Er is sprake van een helder, stabiel en betrouwbaar instrumentarium, dat ruimte biedt voor planmatige inzet en duidelijke kaders biedt voor de uitvoering.
- Beheervergoedingen zijn langjarig geborgd, waarmee continuïteit en investeringszekerheid voor agrariërs worden gegarandeerd.
- Aangelegde landschapselementen hebben een blijvend karakter en worden structureel beheerd als onderdeel van de groenblauwe dooradering van het landelijk gebied.
- Een gebiedsgerichte benadering vormt het uitgangspunt, aansluitend bij de specifieke opgaven, kansen en kenmerken van de Zeeuwse regio's.
- Begeleiding bij de uitvoering van maatregelen is professioneel georganiseerd, met een toegankelijke ondersteuning voor deelnemers.
- Beheer- en beleidsmonitoring zijn adequaat ingericht, zodat op basis van verzamelde gegevens gestuurd kan worden op effectiviteit en transparantie.

6. Strategische agenda

De strategische agenda beschrijft vanuit bestuurlijk perspectief hoe de gestelde ambities voor het agrarisch natuurbeheer kunnen worden gerealiseerd. Voor de gefaseerde uitvoering van de ambities

gelden geen harde grenzen tussen de drie fases. Waar zich kansen voordoen, zullen deze benut worden om ambities eerder dan gepland te bereiken.

De prioritaire onderwerpen zijn:

1. combineren van het agrarisch natuurbeheer met andere maatschappelijke opgaven;
 2. versterken van het ecologisch functioneren van natuurgebieden;
 3. inzet van het instrumentarium;
 4. uitbreiden van monitoring.
-
1. **Combineren van het agrarisch natuurbeheer met andere maatschappelijke opgaven**, door:
 - a) het continueren en verder versterken van agrarisch natuurbeheer in randen langs stikstofgevoelige natuurgebieden, zoals bij de Kop van Schouwen en de Manteling van Walcheren. (zie verder onder 3).
 - b) het stimuleren van agrarisch natuurbeheer langs primaire waterlopen om de waterkwaliteit en biodiversiteit (KRW) te verbeteren. Dit wordt uitgevoerd via de categorie Water in het ANLb, met cofinanciering door waterschap Scheldestromen. Ook andere mogelijkheden voor agrarisch waterbeheer zullen worden verkend. Zo zal de rol van agrariërs in het beheer van natuurvriendelijke oevers in een pilot met het waterschap worden verkend.
 - c) het benutten van de Gebiedenaanpak (ZIGA) om lokale behoeften en ideeën te verbinden met de doelen van de Provincie Zeeland. Dit kan gaan om zowel agrarisch natuurbeheer als bijvoorbeeld cultuurhistorie en landschappelijke waarden. In de komende jaren kan deze werkwijze worden uitgebreid naar nieuwe gebieden in Zeeland.
 - d) Het bijdragen aan de (landelijke) borging van passende vergoedingen en langjarige zekerheid voor agrariërs die natuurinclusieve maatregelen nemen, zodat zij op een volhoudbare, duurzame wijze kunnen ondernemen.
 - e) het verbinden van betrokken partijen, waaronder het agrarisch collectief Poldernatuur Zeeland en de ANV's, (particuliere) natuurbeheerders en overheden en positieve communicatie over ambities, aanpak en resultaten, om zodoende de polarisatie tussen landbouw en natuur in de samenleving te verminderen en de integraliteit te versterken.
 2. **Versterken van het ecologisch functioneren van natuurgebieden**, door:
 - a) in overleg met terreinbeherende organisaties (incl. het waterschap) het beheer van (binnen-) dijken en randen rond natuurgebieden vorm te geven.
 - b) de afstemming en samenwerking te bevorderen tussen boeren, natuurorganisaties en betrokken overheden.
 3. **Inzet van het instrumentarium**, door:
 - a) zowel met de landelijke ANLb-regeling als met de provinciale subsidieregeling NoL (Natuurelementen op Landbouwgrond), op flexibele wijze uitvoering te geven aan provinciaal beleid, waaronder agrarisch natuurbeheer bij natuurgebieden
 - b) experimenteel agrarisch natuur- en landschapsbeheer te subsidiëren met budget voor agrarisch natuurbeheer uit de Koplopersregeling voor de gebiedsprogramma's, om gepaste maatregelen te ontwikkelen of verbeteren.
 - c) budget beschikbaar te stellen voor de aanleg van landschapselementen op landbouwgrond, mogelijk uit de extra middelen volgens het Hoofdlijnenakkoord. Dit is nodig ter aanvulling op maatregelen voor beheer om groenblauwe dooradering mogelijk te maken. In het verleden is vaker gebruik gemaakt van GLB-regelingen en andere landelijke regelingen.

- d) budget beschikbaar te stellen, mogelijk uit de extra middelen volgens het Hoofdlijnenakkoord, voor de uitbreiding van de capaciteit van de uitvoerende partijen van het ANLb en voor het versterken van de monitoring en voor de GLB Eco-regeling.
- e) in de komende jaren alert te zijn op een efficiënte en effectieve organisatie van beleid en uitvoering. Zo moet beheer meer ecologisch gestuurd worden, afgestemd op de aanwezige soorten in elk gebied. Dit vereist goede monitoring en veldcoördinatoren die boeren begeleiden en maatregelen op elkaar afstemmen.

4. **Uitbreiden van monitoring**, door:

- a) uitbreiden en intensiveren van de ecologische monitoring (meer dan alleen boerenlandvogels) en daartoe de benodigde menskracht en middelen beschikbaar te maken.
- b) bekendheid te geven aan de resultaten van de ecologische monitoring en deze te koppelen aan lessen uit de agrarische bedrijfsvoering ten behoeve van keuzes in de uitvoering van het agrarisch natuurbeheer. Dit kan 6-jaarlijks bij het starten van een nieuwe uitvoeringsperiode.
- c) de ligging van (ecologische) kerngebieden periodiek evalueren en eventueel herzien in de uitvoering.

Colofon

Tekst en beeld

Provincie Zeeland

Contact

0118-631011

natuurbeheer@zeeland.nl

Provinciehuis | Abdij 6 | 4331 BK Middelburg

www.zeeland.nl/agrarisch-natuur-en-landschapsbeheer

